

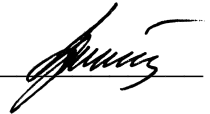
**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О.БОГОМОЛЬЦЯ**

«Затверджено»

на методичній нараді
кафедри комунальної і військової
гігієни та екології людини

Завідувач кафедри

професор Гаркавий С.І.

«29» серпня 2024р.

Протокол №1

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

<i>Навчальна дисципліна</i>	Гігієна та екологія
<i>Модуль № 1</i>	Гігієна та екологія
<i>Змістовий модуль №8</i>	Гігієна лікувально-профілактичних закладів. Радіаційна гігієна
<i>Тема заняття</i>	Розрахункові методи оцінки радіаційної безпеки та параметрів захисту населення від α -, β -, γ - і рентгенівського випромінювання
<i>Курс</i>	2-й
<i>Факультет</i>	Медичний №3, ФПЛЗСУ
<i>Фах</i>	Педіатрія, медицина

Укладач: доцент Горбачевський Р.В.

1. Актуальність теми: в наш час досить широко використовуються джерела іонізуючого випромінювання в медицині, промисловості, біології, сільському господарстві та інше. При цьому використовуються як закриті так і відкриті джерела іонізуючого випромінювання, що можуть спричинити переопромінення персоналу чи інші категорії населення та забруднити навколишнє середовище у разі порушення техніки безпеки, умов експлуатації, або виникнення аварії з вивільненням радіоактивних речовин.

Для захисту персоналу чи пацієнтів від надмірного опромінення використовуються основні принципи протирадіаційного захисту: захист „часом”, „відстанню”, „кількістю” та „екрануванням”. Ці принципи реалізуються шляхом проведення розрахунку параметрів захисту з врахуванням допустимої дози опромінення за певний проміжок часу.

2. Конкретні цілі:

Майбутній лікар повинен вміти:

- 1) аналізувати і використовувати в практичній діяльності знання з радіаційної гігієни;
- 2) вміти контролювати дотримання основних принципів протирадіаційного захисту;
- 3) застосовувати розрахункові методи параметрів захисту від іонізуючого випромінювання.

3. Базові знання, вміння, навички, необхідні для вивчення теми (міждисциплінарна інтеграція)

Назви попередніх дисциплін	Отримані навички
Анатомія людини	Аналізувати інформацію про будову тіла людини, системи, що його складають, органи і тканини.
Медична і біологічна фізика	Визначати топографо-анатомічні взаємовідносини органів і систем людини. Пояснювати фізичні основи та біофізичні механізми дії зовнішніх факторів на системи організму людини. Пояснювати фізичні основи діагностичних і лікувальних методів, що застосовуються у медичній апаратурі.
Медична хімія	Трактувати загальні фізичні та біофізичні закономірності, що лежать в основі життєдіяльності людини. Інтерпретувати типи хімічної рівноваги для формування цілісного фізико-хімічного підходу до вивчення процесів життєдіяльності організму.

Нормальна фізіологія	<p>Застосовувати хімічні методи кількісного та якісного аналізу.</p> <p>Класифікувати хімічні властивості та перетворення біонеорганічних речовин в процесі життєдіяльності організму.</p> <p>Трактувати загальні фізико-хімічні закономірності, що є в основі процесів життєдіяльності людини.</p> <p>Аналізувати стан здоров'я людини за різних умов на підставі фізіологічних критеріїв.</p>
----------------------	---

4. Завдання для самостійної праці під час підготовки до заняття.

4.1. Перелік основних термінів, параметрів, характеристик, які повинен засвоїти студент при підготовці до заняття:

Термін	Визначення
1	2
Джерело іонізуючого випромінювання (ДІВ)	Об'єкт, що містить радіоактивну речовину, або технічний пристрій, який створює чи в певних умовах здатний створювати іонізуюче випромінювання.
Закриті джерела іонізуючого випромінювання	Будь-які джерела іонізуючого випромінювання, устрій яких виключає проникнення радіоактивних речовин у навколишнє середовище при передбачених умовах їхньої експлуатації і зносу.
Відкриті джерела іонізуючого випромінювання	Будь-які джерела іонізуючого випромінювання, при використанні яких можливе потрапляння радіоактивних речовин у навколишнє середовище.
Основні принципи протирадіаційного захисту	<ul style="list-style-type: none"> - захист „часом” – чим короткотриваліша дія іонізуючого випромінювання на опромінюваний об'єкт, тим менша доза його опромінення; - захист „відстанню” – чим далі знаходиться джерело іонізуючого випромінювання від опромінюваного об'єкту, тим менша доза його опромінення; - захист „кількістю” – чим менша радіоактивність джерела іонізуючого випромінювання, тим менша дія іонізуючого випромінювання на опромінюваний об'єкт та доза його опромінення; - захист „екрануванням” – чим щільніший і товщий матеріал захисного екрану між джерелом іонізуючого випромінювання та опромінюваним об'єктом, тим менша доза його опромінення.

Коефіцієнт кратності послаблення випромінювання	Число, що показує, у скільки разів (крат) за допомогою екрана необхідно послабити випромінювання, щоб створена доза опромінення не перевищувала допустимий ліміт дози.
Свинцевий еквівалент матеріалу	Показник захисних властивостей матеріалу відносно іонізуючого випромінювання, що виражається товщиною шару свинцю здатного забезпечити при заданих умовах такий самий протипроменевий захист, як і розглянутий матеріал.
Гранично допустима доза опромінення	Це максимальне значення індивідуальної еквівалентної дози за календарний рік, яка при впливі протягом 50 років не викликає в стані здоров'я людини несприятливих змін, що виявляються сучасними методами.
Допустима потужність дози (ДПД)	Допустимий рівень усередненої за рік потужності ефективної дози при зовнішньому опроміненні. Чисельно дорівнює відношенню ліміту дози до часу опромінення протягом календарного року.
Ліміт дози (ЛД)	Основний радіаційно-гігієнічний норматив, метою якого є обмеження опромінення осіб категорії А, Б і В від усіх індустриальних джерел іонізуючого випромінювання в ситуаціях практичної діяльності.
Категорія А (персонал)	Особи, які постійно чи тимчасово працюють безпосередньо з джерелами іонізуючих випромінювань.
Категорія Б (персонал)	Особи, які безпосередньо не зайняті роботою з джерелами іонізуючих випромінювань, але у зв'язку з розташуванням робочих місць можуть отримувати додаткове опромінення.
Категорія В	Все інше населення, що за певних обставин (крім хворих) можуть брати участь у медичному опроміненні або бути присутніми в діагностичному кабінеті під час досліджень.
Опромінення медичне	Опромінення пацієнтів унаслідок медичних обстежень чи лікування, а також добровольців.
Рентгенодіагностика	Будь-які способи отримання зображення, що використовують властивості тканин тіла людини послаблювати рентгенівське випромінювання.

4.2. Теоретичні питання до заняття:

4.2.1. Якісні та кількісні характеристики радіонуклідів (види ядерних перетворень та види випромінювань, які їх супроводжують, період напіврозпаду, активність, γ -еквівалент, одиниці вимірювання).

4.2.2. Основні якісні та кількісні характеристики іонізуючих випромінювань (їх вид, енергія, проникаюча здатність, іонізуюча здатність, поглинута доза, поглинута в повітрі доза, щільність потоку часток, еквівалентна доза, ефективна доза, потужність поглинутої в повітрі дози, одиниці вимірювання).

4.2.3. Види радіаційного впливу (зовнішнього та внутрішнього опромінення) на організм, умови від яких вони залежать. Закриті та відкриті джерела ядерних випромінювань.

4.2.4. Ліміт доз зовнішнього та внутрішнього опромінення. НРБУ-97.

4.2.5. Методи і засоби захисту від зовнішнього та внутрішнього опромінення санітарно-гігієнічного характеру, їх організаційне і технічне вирішення.

4.2.6. Методи захисту від зовнішнього опромінення, ґрунтовані на фізичних законах його послаблення (захист кількістю, часом, відстанню, екрануванням), їх законодавчі та організаційно-технічні основи.

4.2.7. Принципи, покладені в основу вибору матеріалу й розрахунку товщини захисних екранів від β -, γ - та рентгенівського випромінювання.

4.2.8. Значення розрахункових методів оцінки радіаційної небезпеки та параметрів захисту від зовнішнього опромінення в комплексі заходів з протирадіаційного захисту персоналу.

4.3. Практичні роботи (завдання), які виконуються на занятті:

4.3.1. Виконати математичні розрахунки при вирішенні ситуаційних задач;

4.3.2. Навчитись використовувати довідково-нормативні матеріали, мікрокалькулятори або персональні комп'ютери для проведення розрахунків.

5. Матеріали для самоконтролю:

Зразки задач для самостійної роботи студентів на занятті

Задача 1. Еталонний препарат з стронцію-90 активністю 10 мКі (370 кБк) використовується на протязі 4 годин робочого дня 5-денного робочого тижня в ремонтній лабораторії дозиметричних приладів. Визначте товщину захисного екрану з органічного скла для безпечної роботи з еталоном.

Задача 2. Радіоактивний фосфор-32 активністю 40 мКі (1,48 МБк) зберігається в скляному флаконі з товщиною стінок 3 мм. Чи забезпечує флакон захист від бета-опромінення. Якщо ні, то яка товщина стінок флакона повинна бути.

Задача 3. Розрахуйте дозу зовнішнього опромінення, створюваного радіоактивним цезієм-137, активність якого 10 мКі (370 кБк) на відстані 0,5 м при роботі на протязі 20 годин на тиждень.

Задача 4. Розрахуйте кількість радіоактивного йоду ($I-131$) (в мКі, чи кБк), з якою можна працювати без захисного екрану і маніпуляторів протягом 25 годин на тиждень. Робоча відстань $R = 50$ см.

Задача 5. В радіоізотопній лабораторії при перевірці і градуванні приладів передбачається використання еталонного джерела гама-випромінювання кобальту-60 активністю 30 мКі (10,1 МБк).

Визначити: 1. відстань, що забезпечує безпечність роботи з джерелом протягом половини робочого часу (15 годин на тиждень); 2. товщину захисного екрану з свинцю, що дозволяє працювати з цим джерелом на відстані від джерела на довжину передпліччя (40 см);

Задача 6. В радіологічному відділенні лікарні планується використання радіоактивного йоду-131 для діагностики і лікування тиреотоксикозів. Передбачається тривалість роботи з цим ізотопом по 3 години щоденно. Максимальна активність на робочому місці 30 мКі (10,1 МБк). Визначте два варіанти рекомендацій, які б забезпечили безпеку персоналу від зовнішнього опромінення.

Задача 7. Передбачається, що джерело гама-випромінювання цезію-137, активність якого 10 кюрі (37 ГБк), в захисному контейнері з свинцю буде постійно знаходитися у радіоізотопній лабораторії на віддалені 3 м від робочих місць персоналу. Чи буде забезпечена при цьому безпечність працюючих в лабораторії.

Задача 8. Для внутрішньотканинної радіометрії пухлин планується використання 10 голок з кобальту-60 активністю 20 мКі (740кБк) кожна. Голки зберігаються в свинцевому контейнері, звідки їх процедурна сестра виймає корцангом і вводить хворим. Робоча відстань при введенні $R=0,5$ м (довжина передпліччя і корцанга). Тривалість процедури – по 3 години щоденно при 5-денному робочому тижні.

Розрахуйте товщину захисного екрану з свинцю, що забезпечував би безпечні умови праці медсестри.

Задача 9. Визначте необхідну товщину екрану із просвинцьованої гуми щільністю $3,3$ г/см³ перед робочим місцем лікаря-рентгенолога в рентгенівському кабінеті. Анодний струм на рентгентрубі 2 мА, напруга 100 кВ. Відстань робочого місця рентгенолога від фокусу рентгентрубки дорівнює 170 см.

Задача 10. Чи достатня захисна ефективність стіни між процедурною рентгенкабінету і суміжною лабораторією з $\frac{1}{2}$ повнотілої цегли (12 см) та 4 см звичайної штукатурки? Відстань від фокусу рентгенівської трубки до точки за стіною 2,5 м. Анодний струм на трубі 3 мА, напруга 250 кВ.

6. Література

6.1. Основна:

- 6.1.1. Гігієна та екологія : підручник / [В. Г. Бардов, С. Т. Омельчук, Н. В. Мережкіна та ін.]; за заг. ред. В. Г. Бардова. – Вінниця : Нова Книга, 2020. – С. 349-357.
- 6.1.2. Радіаційна гігієна: Підручник / За редакцією В. Я.Уманського, С. Т. Омельчука. – Донецьк, 2013. – 143 с.
- 6.1.3. Гігієна та екологія. Підручник /За ред. професора В.Г.Бардова. - Вінниця: Нова книга, 2006.-С.520-538.
- 6.1.4. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). – К., 1997. – 122 с.
- 6.1.5. Гігієнічні вимоги до влаштування та експлуатації рентгенівських кабінетів і проведення рентгенологічних процедур (ДСанПіН 6.6.3-150-2007).
- 6.1.6. Матеріали лекції.

6.2. Додаткова:

- 6.2.1. Нікберг І.І. Радіаційна гігієна. – К.: Здоров'я, 1999. – С. 78-104, 105-115.
- 6.2.2. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. /Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін. / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 254-270.

УЧБОВА ІНСТРУКЦІЯ **з розрахунку параметрів захисту від зовнішнього бета-опромінення**

Усі без винятку α -випромінюючі і переважна більшість β -випромінюючих радіонуклідів супроводжуються і гамма випромінюванням. Тому захист від зовнішнього гама-випромінювання повністю забезпечує і захист від α - та β -випромінювання.

Лише чисті β -випромінювачі, у яких відсутнє γ -випромінювання (P^{32} , S^{35} , C^{14} , Ca^{46} , Sr^{89} , Sr^{90} , Ir^{90}), потребують захисту від зовнішнього опромінення, дещо відмінного від захисту від γ -випромінювання. Такий захист досягається відстанню та екрануванням і оснований на довжині пробігу β -частинок у повітрі чи в екрануючих матеріалах. А довжина пробігу залежить від енергії цього випромінювання.

Для визначення безпечної відстані чи товщини захисного екрану в табл. 1 “Основні фізичні характеристики деяких радіонуклідів” знаходять максимальну енергію β -випромінювання даного ізотопу, а в табл. 2 – безпечну відстань (довжина пробігу у повітрі), чи товщину захисного екрану – з алюмінію, силікатного, органічного скла, пластиків тощо.

Основні фізичні характеристики деяких радіонуклідів

Радіонуклід	Вид випромінювання	Період напіврозпаду T _{1/2}	Енергія α-випромінювання, МеВ	Енергія β-випромінювання, МеВ		Енергія γ-випромінювання, МеВ	γ-стала радіонукліду	γ-еквівалент радіонукліду, мГ·екв Ра	Шар половинного послаблення, мГ/см ²
				середня	максимальна				
Натрій-24	β, γ	15,6 год	-	0,55	1,39	2,76	19,06	2,27	38
Фосфор-32	β	14,3 діб	-	0,68	1,708	-	-	-	115
Сірка-35	β	37,1 діб	-	0,056	0,169	-	-	-	3
Калій-40	β, γ	1,4·10 ⁹ років	-	0,061	1,325	1,47	0,81	0,096	81
Вуглець-14	β	5568 років	-	0,06	0,155	-	-	-	2,6
Кальцій-46	β	152 діб	-	0,084	0,264	-	-	-	5,5
Марганець-52	β, γ	5 діб	-	0,21	0,58	1,46	13,24	2,26	22,5
Залізо-59	β, γ	41,1 діб	-	0,16	0,46	0,29	6,25	0,74	15,1
Кобальт-60	β, γ	5,3 років	-	0,098	0,306	1,38	13,2	1,57	7,3
Мідь-64	β, γ	12,8 год.	-	0,19	0,57	1,34	1,2	0,14	21,8
Стронцій-89	β	53 діб	-	0,57	1,5	-	-	-	97,0
Стронцій-90	β	29,4 років	-	0,2	0,61	-	-	-	24,4
Ітрій-90	β	64,2 год.	-	0,89	2,26	-	-	-	150
Йод-131	β, γ	8,05 діб	-	0,07	0,25	0,722	2,3	0,27	4,6
Цезій-137	β, γ	26,2 років	-	0,16	0,523	0,661	3,55	0,42	18,9
Барій-140	β, γ	12,8 діб	-	0,14	0,5448	0,54	2,52	0,16	16,3
Золото-198	β, γ	2,69 діб	-	0,084	0,29	1,09	2,47	0,29	6,6
Полоній-210	α, γ	138,3 діб	5,30	-	-	-	4,6 · 10 ⁻⁵	5,5 · 10 ⁻⁶	-
Радій-226	α, γ	1620 років	4,77	-	-	0,184	8,4	1,0	-
Уран-238	α, γ	4,49·10 ⁹ років	4,17	-	-	0,05	0,082	0,011	-

**Максимальний пробіг бета-частинок в різних середовищах
у залежності від енергії**

Енергія β -частинок, MeV	Довжина пробігу бета-частинок		
	в повітрі, м	в алюмінії та силікатному склі, мм	в м'яких тканинах, воді, органічному склі, пластиках, мм
0,01	0,00229	0,00127	0,00247
0,02	0,00773	0,00422	0,00841
0,03	0,0161	0,00870	0,0175
0,04	0,0266	0,0143	0,0290
0,05	0,0394	0,0212	0,0431
0,06	0,0541	0,0289	0,0591
0,07	0,0708	0,0378	0,0774
0,08	0,0889	0,0478	0,0974
0,09	0,109	0,0578	0,119
0,10	0,130	0,0693	0,143
0,15	0,256	0,135	0,281
0,20	0,407	0,214	0,448
0,25	0,747	0,304	0,638
0,30	0,763	0,400	0,841
0,35	0,959	0,504	1,06
0,40	1,168	0,611	1,29
0,45	1,384	0,722	1,52
0,50	1,601	0,837	1,77
0,55	1,817	0,952	2,01
0,60	2,050	1,070	2,27
0,65	2,774	1,193	2,52
0,70	2,513	1,315	2,78
0,75	2,745	1,437	3,04
0,80	2,985	1,559	3,31
0,85	3,217	1,685	3,57
0,90	3,449	1,807	3,84
0,95	3,697	1,933	4,11
1,00	3,936	2,059	4,38
1,20	4,896	2,563	5,47
1,30	5,868	3,070	6,56
1,60	6,821	3,574	7,60
1,80	7,781	4,074	8,75
2,00	8,732	4,593	9,84
2,20	9,683	5,074	10,90
2,40	10,611	5,593	12,00
2,60	11,510	6,074	13,10
2,80	12,459	6,593	14,20
3,00	13,441	7,741	15,30

УЧБОВА ІНСТРУКЦІЯ

з розрахунку параметрів захисту від зовнішнього γ -опромінення на підставі тижневих доз опромінення, виражених у рентгенах

Для оцінки умов праці при роботі з джерелами γ -випромінювання і розрахунку захисту від зовнішнього опромінення користуються формулами (1), (2), які визначають залежність дози опромінення (Д) від кількості радіонукліду (активності джерела), часу опромінення і відстані між джерелом випромінювання та опромінюваним об'єктом:

$$D = \frac{Q \cdot K_{\gamma} \cdot t}{R^2} - \text{Рентген/тиждень (1)}$$

$$D = \frac{M \cdot 8,4 \cdot t}{R^2} - \text{Рентген/тиждень (2)}$$

де: Q – активність джерела в мілікюрі;

M - активність джерела в мг/екв радію;

K_{γ} - γ -постійна радіонукліду (таблиця 1);

8,4 - γ -постійна радію;

t – час опромінення за робочий тиждень – у годинах (30 годин у рентгенологів і радіологів при роботі з закритими джерелами; 27 годин – при роботі з відкритими джерелами);

R – відстань між джерелом і опромінюваним об'єктом у сантиметрах;

Оцінка умов праці проводиться шляхом порівняння розрахункової дози з допустимим для категорії А рівнем – 20 мЗв/на 50 робочих тижнів = 0,4 мЗв/тиждень, що для γ -випромінювання дорівнює 0,04 рентгена/тиждень.

Перетворивши вищезгадану формулу відносно Q чи M, t або R, можна визначити активність, час чи відстань, що забезпечують безпеку персоналу. У перетворених формулах доза опромінення позначається D_0 і відповідає допустимій дозі за робочий тиждень - 0,04 рентген (0,4 мЗв).

У тому випадку, коли захист кількістю, відстанню або часом не забезпечують радіаційну безпеку, застосовують екранування.

Для визначення товщини захисного екрану знаходять перш за все кратність послаблення – число, що показує, у скільки разів за допомогою екрана необхідно послабити випромінювання, щоб створена доза опромінення не перевищувала допустимий ліміт дози. Кратність послаблення знаходять за формулою (3):

$$K = D / D_0, \quad (3)$$

де: D – розрахована фактична доза опромінення для конкретних умов роботи;

D_0 – допустима доза опромінення.

На підставі кратності послаблення та енергії γ -випромінювання даного радіонукліда (яку знаходять в табл.1) у спеціальних таблицях (див. табл. 3, 4, 5) знаходять товщину захисного екрану з відповідного матеріалу - свинцю, заліза, бетону.

**Товщина захисту із свинцю в залежності від кратності послаблення та енергії
гама-випромінювання (в мм)**

Кратність послаблення	Енергія гама-випромінювання, MeV													
	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0	1,25	1,5	1,75	2,0
1,5	0,5	1	1,5	2	2	3	4	6	7	8	9,5	11	12	12
2	1	2	3	4	5	7	8	10	11,5	13	15,5	17	18,5	20
5	2	4	6	9	11	15	19	22	25	28	34	38	41	43
8	2	5	8	11	15	19,5	23,5	28	32	35	42	48	52,5	55
10	3	5,5	9	13	16	21	26	30,5	35	38	45	51	56	59
20	3	6	11	15	20	26	32,5	38,5	44	49	58	66	72	76
30	3,5	7	11,5	17	23	30	36,5	43	49,5	55	65	73	80	85
40	4	8	13	18	24	31	38	45	52	58	68,5	71	86	91
50	4	8,5	14	19,5	26	32,5	39,5	46	53	60	72	82	90	96
60	4,5	9	14,5	20,5	37	24,5	42	49,5	56	63	75	90	95	101
80	4,5	10	15,5	21,5	28	37	47	55	63	70	80	92	101	107
1·10 ²	5	10	16	23	30	38,5	45	53	60	67	84,5	96,5	103	113
2·10 ²	6	12,5	19	26	34	44	53	63	72	80	96,5	111	122	129
5·10 ²	6,5	14	22	31	40	51	61	72	82	92	113	129	142	130
1·10 ³	7	15	24	33	44	57	69,5	81	92	102	123	141	155	165
2·10 ³	8,5	17	27	38	50	63	76	88	101	111	135	154	168	179
5·10 ³	9	19	30	42	55	70	85	99	112	124	149	170	186	198
8·10 ³	10	20	31,5	44	57	73,5	90	104	118	130	158	190	196	208
1·10 ⁴	10,5	21	33	45,5	59	75	91	106	120	133	161	183	201	213
2·10 ⁴	11	22	35	48,5	63	80	97	113	128	142	172	195	214	227
5·10 ⁴	11,5	23,5	37	52	69	87	105	123	140	156	188	214	233	247
1·10 ⁵	11,5	24	38	54	72	92	111	130	148	165	201	227	247	262

Таблиця 4.

**Товщина захисту з заліза (в см) в залежності від кратності послаблення та енергії γ -випромінювання
(широкий пучок; $\rho=7,89$ г/см³)**

Кратність послабле ння	Енергія γ -випромінювання, MeV																			
	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0	1,25	1,5	1,75	2,0	2,2	3,0	4,0	6,0	8,0	10,0
1,5	0,5	0,9	1,2	1,4	1,6	1,7	1,85	2,0	2,05	2,1	2,15	2,2	2,3	2,4	2,5	2,7	2,8	2,9	4,0	2,0
2	0,7	1,2	1,7	2,2	2,5	2,7	2,9	3,1	3,2	3,3	3,45	3,6	3,8	3,9	4,1	4,4	4,5	4,6	4,0	3,4
5	1,4	2,5	3,4	4,1	4,8	5,1	5,5	5,7	6,1	6,4	6,9	7,4	7,8	8,1	8,3	8,9	9,4	9,6	9,0	8,0
8	1,7	3,1	4,2	5,1	5,8	6,3	6,7	7,1	7,5	7,8	8,5	9,1	9,6	10,1	10,3	11,2	11,6	12,1	11,2	10,4
10	1,9	3,5	4,6	5,6	6,3	6,8	7,3	7,7	8,1	8,5	9,3	10,0	10,6	11,0	11,4	12,2	12,6	13,2	12,4	11,4
20	2,3	4,3	5,7	6,8	7,7	8,3	8,8	9,4	9,8	10,3	11,3	12,2	13,0	13,6	14,1	15,3	15,9	16,6	16,0	15,0
30	2,4	4,5	6,2	7,5	8,5	9,2	9,8	10,4	10,9	11,4	12,6	13,6	14,4	15,1	15,6	17,0	17,7	18,8	18,0	17,0
40	2,5	4,8	6,6	8,0	9,1	9,8	10,5	11,1	11,7	12,2	13,3	14,4	15,3	16,1	16,6	18,2	19,1	20,4	19,4	18,4
50	2,9	5,2	7,1	8,4	9,5	10,3	11,0	11,6	12,2	12,7	13,9	15,1	16,1	16,9	17,5	19,1	20,0	21,5	20,6	19,6
60	3,1	5,6	7,5	8,8	9,8	10,7	11,4	12,1	12,7	13,2	14,5	15,7	16,7	17,6	18,2	19,9	21,0	22,4	21,4	20,6
80	3,2	5,9	7,7	9,2	10,4	11,2	12,0	12,7	13,4	14,0	15,5	16,3	17,8	18,7	19,4	21,2	22,2	24,0	23,0	22,0
1·10 ²	3,4	6,1	8,1	9,6	10,8	11,7	12,5	13,2	13,9	14,5	16,1	17,3	18,5	19,5	20,2	22,1	23,3	25,0	24,0	23,1
2·10 ²	4,2	7,0	9,1	10,7	12,0	13,1	14,0	14,8	15,6	16,3	18,0	19,6	20,8	22,0	22,8	25,0	26,6	28,4	27,4	26,6
5·10 ²	4,4	7,7	10,1	12,0	13,7	14,9	16,0	17,0	17,9	18,7	20,6	22,3	23,7	25,0	25,9	28,8	30,6	32,7	32,0	31,2
1·10 ³	4,5	8,2	11,0	13,2	15,0	16,3	17,5	18,6	19,6	20,5	22,6	24,4	26,1	27,5	28,6	31,7	33,7	36,0	35,4	34,6
2·10 ³	4,9	9,0	11,1	14,4	16,2	17,7	19,0	20,2	21,2	22,2	24,5	26,5	28,3	30,0	31,2	34,6	36,8	39,2	38,7	37,9
5·10 ³	5,6	10,1	13,4	15,8	17,7	19,3	20,7	22,0	23,2	24,3	27,0	29,4	31,4	33,3	34,3	38,2	40,7	43,2	43,0	42,2
1·10 ⁴	6,8	11,5	14,7	17,1	19,0	20,7	22,3	23,6	24,9	26,0	28,8	31,3	33,6	35,5	36,9	40,9	43,7	46,5	46,3	45,2
2·10 ⁴	8,0	12,9	16,0	18,3	20,2	21,9	23,4	24,8	26,3	27,6	30,6	33,2	35,6	37,8	39,2	43,4	46,5	50,8	49,6	48,6
5·10 ⁴	8,6	13,8	17,0	19,6	21,8	23,6	25,2	26,9	28,4	29,9	33,0	35,9	38,4	40,8	42,3	47,2	50,4	55,0	54,0	53,0
1·10 ⁵	10,0	15,8	18,2	20,8	23,0	24,9	26,7	28,4	30,0	31,5	34,9	38,0	40,7	43,2	44,7	50,0	53,4	58,3	57,2	56,1
2·10 ⁵	11,3	15,9	19,3	21,8	24,1	26,1	28,1	29,9	31,6	33,3	36,8	40,1	43,0	45,4	47,1	52,6	56,4	61,8	60,8	59,8
5·10 ⁵	12,0	16,9	20,4	23,2	25,6	27,8	29,9	31,8	33,6	35,4	39,1	42,5	45,5	48,3	49,9	56,1	60,2	66,0	65,0	64,0
1·10 ⁶	12,8	17,9	21,4	24,2	26,7	28,9	31,2	33,3	35,2	37,0	41,4	44,7	47,8	50,6	52,3	58,8	63,3	69,0	68,3	67,0
2·10 ⁶	13,5	18,9	22,1	25,0	27,7	30,3	32,7	34,8	36,8	38,7	42,9	46,6	49,9	52,8	54,7	61,4	66,2	72,3	71,2	70,3
5·10 ⁶	14,5	19,4	23,2	26,5	29,3	32,2	34,6	36,7	38,8	40,9	45,5	49,4	52,7	55,7	57,7	64,9	70,3	76,5	75,5	74,8
1·10 ⁷	15,0	20,3	24,3	27,6	30,5	33,2	35,8	38,1	40,2	42,4	47,1	51,3	54,8	57,9	60,1	67,5	73,1	79,4	78,8	78,0

**Товщина захисту з бетону (в см) в залежності від кратності послаблення та енергії γ -випромінювання
(широкий пучок; $\rho=2,3 \text{ г/см}^3$)**

Кратність послабле ння	Енергія γ -випромінювання, МеВ																			
	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0	1,25	1,5	1,75	2,0	2,2	3,0	4,0	6,0	8,0	10,0
1,5	2,6	4,7	6,3	7,5	8,2	8,2	8,2	8,3	8,3	8,5	8,6	8,7	8,7	8,8	8,9	9,4	10,0	11,7	11,7	11,7
2	4,7	7,6	9,9	11,3	12,3	12,4	12,4	12,6	12,7	12,9	13,3	13,6	13,8	14,1	14,3	15,3	16,4	18,8	18,8	18,8
5	5,6	11,0	15,5	18,8	21,1	21,8	22,3	22,6	23,0	23,5	24,6	25,8	27,0	28,2	29,4	32,9	35,2	38,7	39,3	39,9
8	7,0	12,9	17,8	22,0	24,6	25,6	26,4	27,2	27,9	28,8	30,5	32,3	33,8	35,2	36,4	39,9	43,4	48,1	48,7	49,3
10	8,2	14,6	19,7	23,7	25,8	26,8	27,6	28,4	29,1	29,9	31,9	34,0	35,9	37,6	39,0	43,4	47,5	51,6	52,8	54,0
20	8,2	15,3	21,4	25,8	29,9	31,9	33,6	35,0	36,2	37,0	39,9	42,5	44,8	47,0	48,6	54,0	58,7	64,6	65,7	69,3
30	8,5	16,4	22,8	27,7	32,9	34,8	36,4	37,8	39,2	40,5	43,7	46,5	49,3	51,6	53,5	59,9	65,7	71,6	72,8	78,1
40	8,5	17,6	24,2	29,6	34,0	36,2	37,9	39,6	41,3	42,8	45,3	49,8	52,8	55,2	57,3	64,0	69,8	77,5	79,2	84,5
50	9,9	18,8	25,1	30,8	35,0	37,6	39,4	41,2	42,8	44,6	48,5	52,1	55,2	58,1	60,1	66,9	72,8	81,6	83,9	89,8
60	11,0	20,0	26,1	31,7	36,4	38,5	40,5	42,5	44,1	45,8	50,1	54,0	57,5	60,5	62,7	69,8	74,0	85,1	88,0	93,9
80	11,5	20,4	27,7	33,6	38,7	41,1	43,0	44,8	46,5	48,1	52,4	56,4	59,9	63,4	65,7	74,0	81,0	90,4	93,9	100,4
1·10 ²	11,5	21,1	28,9	35,2	39,9	43,0	45,3	47,2	48,8	50,5	54,5	58,3	62,2	65,7	68,6	77,5	84,5	95,1	98,0	105,1
2·10 ²	12,7	23,5	32,4	39,2	44,6	47,9	50,5	52,6	54,6	56,4	60,8	65,3	69,7	74,0	77,2	88,0	95,7	108,0	112,1	120,9
5·10 ²	13,8	24,6	35,2	43,9	50,5	54,5	57,3	58,8	62,5	64,6	69,8	74,8	79,8	84,5	88,5	101,1	110,4	124,4	129,7	139,7
1·10 ³	15,5	28,2	39,2	48,1	55,2	59,2	62,5	65,3	67,8	70,4	76,1	81,7	87,6	92,7	97,0	110,9	120,9	137,9	143,2	155,0
2·10 ³	17,6	30,5	42,3	52,4	59,9	64,1	67,4	70,4	73,2	75,7	82,2	88,5	94,6	100,4	104,0	120,9	132,1	150,3	156,1	168,5
5·10 ³	18,8	33,1	45,6	56,4	65,7	70,0	74,0	77,0	80,2	82,8	90,2	97,4	104,2	110,9	115,5	132,7	146,8	166,7	173,8	186,7
1·10 ⁴	18,8	35,2	48,5	60,3	69,3	74,7	79,1	82,9	85,2	89,2	97,2	104,5	111,5	118,6	124,7	143,2	156,7	179,0	187,8	201,3
2·10 ⁴	21,1	38,4	51,9	63,4	72,8	78,2	83,1	87,3	91,1	94,5	102,7	110,8	118,6	126,2	131,7	152,6	167,3	190,8	201,9	216,0
5·10 ⁴	23,3	42,3	56,4	68,6	78,1	83,4	88,7	93,4	97,9	102,1	111,5	120,4	128,4	136,2	142,0	164,9	181,4	206,6	218,4	233,6
1·10 ⁵	30,5	50,5	64,6	75,1	82,8	88,3	93,5	98,1	102,5	106,8	116,9	126,6	135,7	144,4	150,7	173,8	191,4	218,4	231,3	248,9
2·10 ⁵	38,3	56,7	69,8	79,4	86,9	92,4	97,7	102,8	108,0	112,7	125,1	135,6	145,1	153,8	160,2	177,3	201,9	231,3	245,4	263,0
5·10 ⁵	44,8	61,5	73,7	83,7	91,6	98,1	103,9	109,5	114,8	119,7	133,8	142,5	152,6	162,0	169,2	196,0	214,8	247,1	261,8	281,2
1·10 ⁶	49,3	66,4	79,8	89,9	97,4	103,7	109,2	114,1	119,5	124,4	140,2	149,8	160,6	171,4	178,6	205,4	225,4	260,6	274,7	295,8
2·10 ⁶	67,6	73,1	84,5	93,3	101,0	107,4	113,6	119,7	125,6	131,5	148,4	157,8	169,2	179,6	187,2	213,7	237,1	272,4	287,6	308,8
5·10 ⁶	59,4	79,7	91,6	100,6	108,0	114,1	120,2	126,0	133,7	133,8	154,7	165,8	178,0	189,0	197,8	227,8	250,1	287,6	302,9	327,5
1·10 ⁷	64,0	84,9	95,7	130,7	110,3	117,4	123,6	130,0	136,2	142,0	160,0	170,8	183,6	194,9	203,4	236,0	259,4	299,4	314,6	340,5

УЧБОВА ІНСТРУКЦІЯ
З РОЗРАХУНКУ ПАРАМЕТРІВ ЗАХИСТУ ВІД ЗОВНІШНЬОГО
γ-ОПРОМІНЕННЯ НА ПІДСТАВІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТУЖНОСТІ
ПОГЛИНУТИХ У ПОВІТРІ ДОЗ,
ВИРАЖЕНИХ У МІКРОГРЕЯХ НА ГОДИНУ

Для оцінки ефективності протирадіаційного захисту при роботі з джерелами гамма-випромінювання та розрахунку, в разі потреби, його параметрів необхідно у цьому варіанті мати наступні вихідні дані про умови опромінення:

- активність джерела гамма-випромінювання в беккерелях (Бк);
- енергію гамма-випромінювання в мега-електронвольтах (Мев);
- відстань від джерела випромінювання до об'єкта опромінення в метрах (м);
- час опромінення в годинах (год.);
- керму радіонукліда;
- потужність поглинутої в повітрі дози в мікрогреях за годину, (мкГр/год.);
- матеріал захисту (його назву та щільність);

Оцінка відповідності параметрів протирадіаційного захисту вимогам чинного законодавства базується на порівнянні розрахункової потужності поглинутої у повітрі дози (ПД) з допустимою потужністю поглинутої в повітрі дози (ДПД).

Величину потужності поглинутої в повітрі дози зовнішнього опромінення розраховують за формулою:

$$P = \frac{G \cdot A \cdot t}{R^2}, \quad (4)$$

де: P – потужність поглинутої в повітрі дози Гр/год. (розрахована за цією формулою потужність поглинутої в повітрі дози виражена в Гр/год. Для перерахунку в мкГр/год. її множать на 10^{-6});

A – активність джерела γ-випромінювання в беккерелях (Бк);

G – керма радіонукліда – сумарна початкова кінетична енергія всіх заряджених частинок, створюваних в одиниці маси опроміненого середовища дією вторинно іонізуючого випромінювання. Системною одиницею керми являється Грей, позасистемною – рад. Значення керми знаходять або в спеціальній таблиці або розраховують множенням гамма постійної радіонукліда на коефіцієнт – 6,55, а γ-постійну знаходять в табл. 1 (“Фізичні характеристики радіонуклідів”);

t – час опромінення в секундах (якщо цей час виражено в годинах, то для перерахунку на час, виражений в секундах його множать на 3600);

R – відстань від джерела випромінювання до об'єкта опромінення в метрах (м).

Аналогічно розрахункам за формулами (1) і (2), перетворивши формулу (4) відносно A, t або R, можна, при необхідності, визначити параметри захисту кількістю (активністю), відстанню або часом.

При цьому в перетворених формулах потужність дози позначається як P_0 і повинна відповідати величині допустимої потужності поглинутої у повітрі дози (див. табл. 6).

Розрахунок захисту від зовнішнього γ-опромінення за допомогою екранів проводиться аналогічно приведеному вище.

Перший етап розрахунку захисту з допомогою екранів – розрахунок потужності поглинутої у повітрі дози від конкретного джерела за приведеною вище формулою.

Другий етап розрахунку – визначення необхідної кратності ослаблення потужності поглинутої у повітрі дози. Для цього користуються формулою (5):

$$K = \frac{P}{P_0} \quad (5)$$

де: K – кратність (коефіцієнт ослаблення);

P – розрахована фактична потужність поглинутої в повітрі дози;

P₀ – допустима потужність поглинутої в повітрі дози (див.табл. 6).

Третій етап – знаходження товщини захисного екрану з відповідного матеріалу (свинцю, заліза, бетону) за величинами необхідної кратності ослаблення γ-випромінювання та його енергії. При цьому використовують ті ж таблиці 3, 4, 5.

Таблиця 6

Допустимі потужності поглинутої у повітрі дози гамма-випромінювання, які використовуються для проектування захисту від зовнішнього опромінення

Категорії опромінюваних осіб	Призначення приміщень і територій	Тривалість опромінення годин/рік	Допустима потужність поглинутої у повітрі дози мкЗв/година	
Персонал	Особа категорії А	Приміщення постійного перебування персоналу	1700	6,0
	Особа категорії А	Приміщення тимчасового перебування персоналу	850	12,0
	Особа категорії Б	Приміщення і територія об'єкта де можуть перебувати особи, які відносяться до категорії Б	2000	1,2
Особа категорії В	Інші приміщення і території	8800	0,06	

Примітка: Числові значення ДПД приведені з подвійним коефіцієнтом запасу, що обумовлено особливостями проектування захисту.

УЧБОВА ІНСТРУКЦІЯ з методики розрахунку товщини захисних пристроїв від рентгенівського випромінювання

Розрахунок товщини стін, підлоги, стелі приміщень рентгенкабінету, захисних ширм і екранів складається з трьох дій:

- визначення необхідного коефіцієнта послаблення рентгенівського випромінювання (К), який показує, у скільки разів потрібно знизити потужність дози до допустимої;
- визначення товщини захисту із свинцю, необхідного для зниження потужності поглинутої в повітрі дози, створюваної джерелом рентгенівського випромінювання, до допустимої величини;
- перерахунку знайденої товщини захисту із свинцю на той матеріал, з якого проектується або існують будівельні конструкції чи інші пристрої.

Для розрахунку коефіцієнта послаблення рентгенівського випромінювання при визначенні потужності дози в повітрі в рентгенах за годину користуються формулою (6):

$$K = \frac{I_{ст.}}{R^2} \cdot \text{ДПД}, \quad (6)$$

де: $I_{ст}$ – стандартний анодний струм рентгенівської трубки (1-3 мА);

R – відстань від рентгенівської трубки до місця захисту, м;

ДПД – допустима потужність поглинутої у повітрі (експозиційної дози) випромінювання, Р/годину (див.табл. 7).

Таблиця 7

Допустима потужність дози (ДПД) в рентгенвідділеннях і кабінетах, мР/годину

Вид приміщень	Що проектується	Існуючих
Приміщення для постійного перебування персоналу (процедурна, пультова)	1,7	3,4
Приміщення не постійного перебування персоналу та суміжні	0,12	0,24
Палати для хворих	0,03	0,06

Необхідну товщину захисту із свинцю в залежності від коефіцієнта послаблення та напруги на рентгенівській трубці знаходять в спеціальній таблиці (табл. 8).

Товщину захисту з будівельних матеріалів знаходять на підставі їх свинцевих еквівалентів в табл.9.

**Товщина захисту із свинцю (в мм) для послаблення первинного пучка
рентгенівського випромінювання в залежності від коефіцієнта
послаблення (К)
та напруги на рентгенівській трубці, кВ**

К	Напруга на рентгенівській трубці в кВ								
	60	75	100	125	150	180	200	220	250
0,001	-	-	-	0,1	0,6	1,2	1,8	1,9	2,2
0,002	-	-	0,2	0,3	0,8	1,5	2,2	2,3	2,8
0,003	-	-	0,4	0,5	1,0	1,7	2,4	2,7	3,4
0,004	-	0,1	0,5	0,7	1,1	1,9	2,6	2,9	3,7
0,005	-	0,2	0,6	0,8	1,3	2,0	2,7	3,1	4,1
0,0075	0,1	0,4	0,9	1,0	1,5	2,3	3,0	3,5	4,7
0,017	0,1	0,5	1,0	1,2	1,7	2,4	3,2	3,7	5,1
0,015	0,2	0,6	1,1	1,3	1,8	2,6	3,4	4,0	5,6
0,02	0,2	0,7	1,3	1,5	2,0	2,8	3,6	4,3	6,0
0,03	0,3	0,8	1,4	1,6	2,2	3,0	3,8	4,6	6,5
0,04	0,3	0,9	1,5	1,7	2,3	3,1	4,0	4,7	6,7
0,05	0,4	1,0	1,7	1,9	2,5	3,3	4,1	5,0	7,2
0,075	0,5	1,1	1,9	2,1	2,7	3,5	4,3	5,3	7,6
0,1	0,5	1,2	2,0	2,3	2,9	3,7	4,6	5,6	8,2
0,15	0,6	1,3	2,2	2,5	3,0	3,9	4,8	6,0	8,6
0,2	0,6	1,4	2,3	2,6	3,2	4,1	5,0	6,2	9,0
0,3	0,7	1,5	2,5	2,8	3,4	4,3	5,2	6,5	9,5
0,4	0,7	1,6	2,6	2,9	3,5	4,4	5,3	6,7	9,8
0,5	0,8	1,7	2,7	3,0	3,6	4,5	5,5	7,0	10,2
0,75	0,9	1,8	2,9	3,2	3,8	4,7	5,7	7,0	10,7
1,0	0,9	2,0	3,0	3,3	4,0	5,0	6,0	7,6	11,2
1,5	1,0	2,1	3,2	3,6	4,2	5,2	6,2	8,0	11,2
2	1,1	2,2	3,3	3,7	4,3	5,3	6,3	8,1	12,0
3	1,1	2,3	3,5	3,9	4,5	5,7	6,3	8,4	12,6
4	1,2	2,4	3,6	4,0	4,7	5,8	6,7	8,7	12,9
5	1,2	2,5	3,7	4,1	4,8	5,8	7,0	8,8	13,2

Свинцеві еквіваленти різних будівельних матеріалів

Матеріал	Об'ємна вага	Товщина свинцю, мм	Еквівалентна товщина матеріалу (мм) при напрузі на рентгенівській трубці (кВ)				
			60	75	100	125	150
Залізо	7,9	1	5	5,5	6	9	12
		2	10	11	12	18,5	25
		3	16	18	19	23	37
		4	22	24	25	38	50
		6	-	-	36	54	71
		8	-	-	50	72	93
		10	-	-	-	-	119
Барито-бетон	2,7	1	18	18	85	85	22
		2	36	37	160	160	38
		3	52	59	210	220	65
		4	70	80	355	345	90
		6	-	-	-	-	130
		8	-	-	-	-	175
Бетон	2,3	1	80	80	80	210	85
		2	160	160	160	160	160
		3	210	210	210	220	230
		4	320	338	355	345	290
		6	-	-	-	-	450
		8	-	-	-	-	560
Цегла повнотіла	1,6	1	120	120	130	130	130
		2	240	240	240	240	240
		3	360	350	340	340	340
		4	470	455	430	430	550
		6	-	-	-	-	430

Свинцевий еквівалент просвинцьованої гуми:

щільністю $3,3 \text{ г/см}^3$ – 0,2 мм Рв;

щільністю $5,8 \text{ г/см}^3$ – 0,45 мм Рв.

УЧБОВА ІНСТРУКЦІЯ

з розрахунку захисту від рентгенівського випромінювання при визначенні потужності доз в мкГр/годину

Аналогічно розрахункам в рентгенах на годину при вираженні потужності доз в мкГр/год., розрахунок захисту від рентгенівського випромінювання екрануванням ґрунтується на визначенні коефіцієнта (кратності) ослаблення потужності поглинутої в повітрі дози рентгенівського випромінювання ПД при відсутності захисту до рівня допустимої потужності поглинутої в повітрі дози (ДПД) в тій же точці приміщення за рахунок екрану.

Стаціонарні засоби протирадіаційного захисту процедурної рентгенівського кабінету (стіни, стеля, підлога, вікна, двері, оглядове вікно кімнати керування) повинні забезпечувати ослаблення рентгенівського випромінювання до рівня , при якому потужність поглинутої в повітрі дози на робочих місцях персоналу, в суміжних приміщеннях та на прилеглий до процедурної території, при розміщенні рентгенкабінету на першому поверсі не буде перевищувати допустимої потужності поглинутої дози.

Кратність ослаблення рентгенівського випромінювання (К) розраховується за формулою (7):

$$K = \frac{ПД}{ДПД} = \frac{10^3 \cdot H \cdot W \cdot N}{30r^2 ДПД}, \quad (7)$$

де: ПД – розрахована фактична потужність поглинутої у повітрі дози рентгенівського випромінювання в контрольованій точці, мГр/годину;

ДПД – допустима потужність поглинутої у повітрі дози за засобами стаціонарного захисту, мкГр/год. (див.табл. 10);

10^3 – коефіцієнт для перерахунку потужності поглинутої у повітрі дози, вираженої в мГр на потужність виражену в мкГр;

H – радіаційний вихід – потужність поглинутої у повітрі дози в первинному пучку рентгенівського випромінювання на відстані 1 метра від фокусної плями рентгенівської трубки мГр · м²/мА·хв. Значення радіаційного виходу беруть з технічного паспорта рентгенівської трубки, а при його відсутності з таблиці (табл. 11).

W – робоче навантаження (анодний струм) рентгенівського апарата (мА·хв)/тиждень. Воно розраховано, виходячи з регламентованої тривалості проведення рентгенологічних досліджень при стандартизованих значеннях анодної напруги. Ці дані в залежності від типу і призначення рентгенівського апарата приведені в таблиці 12.

N – коефіцієнт спрямованості випромінювання. В рентгенівських апаратах цей коефіцієнт приймається рівним 1, в апаратах з рухомим джерелом випромінювання (рентгенівський комп'ютерний томограф, панорамний томограф) коефіцієнт спрямованості дорівнює 0,1, а у напрямках, куди потрапляє тільки розсіяне випромінювання - 0,05.

30 – значення нормованого часу роботи рентгенівського апарата впродовж тижня (год/тиждень);

r – відстань від фокуса рентгенівської трубки до точки вимірювання рівня випромінювання в метрах визначається за проектною документацією на рентгенівський кабінет.

Таблиця 10

Допустимі потужності поглинутої дози рентгенівського випромінювання (ДПД) за стаціонарним захистом процедурної рентгенівського кабінету

Приміщення, територія		ДПД мкГр/г	ЛД мЗв/рік
1	Приміщення постійного перебування персоналу категорії А (процедурна, кімната управління, кімната для приготування барієвої суміші, фотолабораторія, кабінет лікаря)	13,0	20,0
2	Суміжні приміщення з процедурною рентгенівського кабінету у горизонтальному та вертикальному напрямках, що мають місця постійного перебування персоналу категорії Б	2,5	5,0
3	Суміжні приміщення з процедурною рентгенівського кабінету у горизонтальному та вертикальному напрямку без постійних робочих місць (хол, гардероб, сідці, коридор, кімната відпочинку, туалет, комора та інші)	10,0	5,0
4	Приміщення епізодичного перебування персоналу категорії Б (технічний поверх, підвал, горище тощо)	40,0	5,0
5	Палати стаціонару, суміжні у горизонтальному та вертикальному напрямку з процедурною рентгенівського кабінету	1,3	1,0
6	Територія прилегла до зовнішніх стін процедурної рентгенівського кабінету	2,8	1,0
7	Житлові приміщення суміжні з процедурною рентгеностоматологічного кабінету	0,3	1,0

Таблиця 11

Значення радіаційного виходу Н на відстані 1 м від фокусу рентгенівської трубки (анодна напруга постійна, сила анодного струму 1 мА, додатковий фільтр 2 мм А1, для 250 кВ – 0,5 мм Сu)

Анодна напруга, кВ	40	50	75	100	150	200	250
Радіаційний вихід, мГр · м ² (мА · хв.)	2	3	6,3	9	18	25	20

Стандартизовані значення робочого навантаження W і анодної напруги U при розрахунку стаціонарного захисту

№	Рентгенівська апаратура	Робоче навантаження, (мА·хв.)/тиж.	Анодна напруга, кВ
1	Рентгенофлюорографічний апарат без захисної kabіни	4000	100
2	Рентгенофлюорографічний апарат з захисною kabіною, цифровий флюорограф, рентгенодіагностичний апарат з цифровою обробкою зображення	2000	100
4	Рентгенодіагностичний комплекс з повним набором штативів	1000	100
5	Рентгенівський апарат для рентгеноскопії (перше робоче місце – поворотний стіл-штатив ПСШ) - в вертикальному положенні ПСШ - в горизонтальному положенні ПСШ	800	100
		200	100
6	Рентгенівський апарат для рентгенографії (2 і 3 робочі місця – стіл знімків)	1000	100
7	Ангіографічний комплекс	1000	100
8	Рентгенівський комп'ютерний томограф	400	125
9	Хірургічний пересувний апарат з підсилювачем рентгенівського зображення	200	100
10	Палатний рентгенівський апарат	200	90
11	Рентгеноурологічний стіл	400	90
12	Рентгенівський апарат для літотрипсії	200	90
13	Маммографічний рентгенівський апарат	200	40
14	Рентгенівський апарат для планування променевої терапії (симулятор)	200	100
15	Апарат для близькодистанційної рентгенотерапії	5000	100
16	Апарат для далекодистанційної рентгенотерапії	12000	250
17	Остеоденситометр для всього тіла	200	номінальне
18	Остеоденситометр для кінцівок	100	70

Розрахунок захисту прийнято проводити для точок, розміщених:

- впритул до внутрішньої поверхні стін приміщень, які прилягають до процедурної рентгенівського кабінету або зовнішніх стін;
- на відстані 0,5м від рівня підлоги при розміщенні процедурної під приміщенням, що має захист;
- на відстані 2м від рівня підлоги при розміщенні процедурної над приміщенням, що має захист.

Використовуючи розраховані значення кратностей ослаблення (K) за таблицею 8 з врахуванням анодної напруги на рентгенівській трубці знаходять свинцеві еквіваленти захисту, які використовують для наступного розрахунку товщини захисту з інших матеріалів (табл. 9).